

ζυγόν μου, καὶ δὲν δύνανται νὰ παρουσιάσωσι τὸ πτώμα, ἢ καὶ ἐν μόνον τεμάχιον τοῦ πτώματος, τοῦ δῆθεν θύματος μου. Δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ προσαγάγωσι τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε, ἂν ἤθελον νὰ νυμφευθῶ καὶ πάλιν σήμερον, ὁ ληξιαρχος θ' ἀπεποιεῖτο νὰ προβῇ εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου, προβάλλων ὅτι δὲν διατελῶ ἐν χηρείᾳ, καθ' ὃν καιρὸν ἕτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ νόμου μοὶ προσάπτει τὸν θάνατον τῆς συζύγου μου. Ἐπάρχει ἐνταῦθα ἀντίφασις, ἣτις δὲν θὰ ὑπεκφύγη τὴν ὀξύδερκειαν ὑμῶν. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὲ ἀποστείλητε ταχέως εἰς τὰς ὑποθέσεις μου καὶ νὰ ἐπαπέλθητε εἰς τὰς ἰδικὰς σας».

Ὁ λόγος οὗτος ἦτο εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν ἀδέξιος· ὑπηνίσσετο διὰ τὸν θεσμόν τῶν ἐνόρκων οἰονεὶ περιφρόνησιν, ἣν ὁ κατηγορούμενος ὤφειλεν ἀπ' ἐναντίας νὰ προσπαθῆσθαι ἐπιμελῶς ν' ἀποκρύψῃ. Ὁ εἰσαγγελεὺς ἐπωφελήθη τὸ σφάλμα τοῦτο· δὲν ἔκαμε χρῆσιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ὅπως ἀνταπαντήσῃ, καὶ ἀφῆκε νὰ κλείσῃ ἡ συζήτησις ὅπως οἱ ἐνόρκοι διατρεφθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην.

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

Ο ΓΟΡΔΩΝ

Ἡ ἠρωϊκὴ ὑπεράσπισις τῆς Χαρτοῦμ παρὰ τοῦ Γόρδωνος, καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν Ἀγγλων ὅπως ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν του παρέχουσι τὴν στιγμὴν ταύτην ἰδιαιτέρον ὅλως ἐνδιαφέρον εἰς τὸν διακεκριμένον ἄνδρα, ὃν κλαίει σήμερον ἡ ὑπερήφανος Ἀλβιών, καὶ εἰς τὰ συμβάντα τὰ ποικίλλοντα τὸ στάδιόν του.

Δι' ὃ νομιζόμεν ὅτι εὐχαριστοῦμεν τὴν περιεργίαν τῶν ἀναγνώστων τῆς Ἐστίας παραθέτοντες αὐτοῖς πρὸς ἀνάγνωσιν τὸ ἐξῆς ἄρθρον, ὅπερ ἐδημοσιεῦθη τελευταίως ἐν τῷ *Βήματι* τῆς *Νέας-Ἐόρκης* παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Chaille-Long, γενναίου καὶ αὐτοῦ στρατιώτου, εἰκονίζει δ' ἐπιτυχῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Γόρδωνος.

«Κατὰ τὸ 1874 συνεπληροῦντο τέσσαρα περίπου ἔτη, ἀπ' ὅτου ἤμην διωρισμένος ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, ἐπιτελεῖον ὅπερ, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὑφίστατο μᾶλλον κατὰ φαντασίαν ἢ πραγματικῶς· διότι τὸ μῖσος τῶν φανατικῶν φελλάχων εὐρίσκον ἐνθερμον ὑποστηρικτὴν τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ Χεδίβου καὶ τοῦ Πασσᾶ ἐμπόδιζε πᾶσαν συνάφειαν τῶν ἀμερικανῶν ἀξιωματικῶν μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἐξορίζον αὐτοὺς εἰς τὰ πλήρη κωνορτοῦ διβάνια πυργίσκου τινὸς χρησιμεύοντος τότε ὡς ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν.—Τὸ Κάιρον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο ἡ πόλις τοῦ κόσμου ἢ μᾶλλον γέμουσα διασκεδάσεων, ἀλ-

θεῖς Παρίσιοι, προσθέτουσα εἰς τὰς ἀπολαύσεις μεγάλης πρωτευούσης τὰς ποικίλας λαμπρότητας τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀλλὰ δὲν μοὶ ἐπετράπη ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀπολαύσω τῶν διασκεδάσεων καὶ τῆς σπατάλης τῆς Αὐλῆς τοῦ Ἰσμαήλ, διότι μὲ ἀπεμάκρυναν ταύτης ἐντὸς ὀλίγου διὰ τρόπου ὄλως ἀπροσδοκίτου. Ὁ συνταγματάρχης Γόρδων εἶχεν ἀρχιθῆ ἵνα διαδεχθῆ τὸν σὶρ Samuel Baker εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐγὼ δ' ἐξέλεγον ὅπως τῷ ὑπηρετήσω ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου. Λίαν περιέργος ὑπῆρξεν ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς μου· τὸν ἐξιστορῶ προσθέτων σημειώσεις τινὰς, αἵτινες θὰ παρουσιάσωσι τὸν Γόρδωνα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ φάσιν καὶ οὐχὶ ὅπως τινὲς τῶν θαυμαστῶν του ἐπεχείρησαν νὰ τὸν ζωγραφίσωσιν.

Εὐρισ κόμητι ἐν Καῖρω. Τὴν νύκτα τῆς 20 Φεβρουαρίου 1874 καθ' ὃν καιρὸν ἠθθύμουν ἐν μέσῳ φιλικῆς συντροφίας, αἰσθάνομαι αἰφνιδίως χεῖρα τιθεμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου μου. Στραφεὶς εἶδον διαγγελέα, ὅστις μοὶ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν περιέχουσαν ταῦτα: «Ἀγαπητέ μου Chaille-Long, ἐὰν ἐπιθυμῆτε νὰ ἀπέλθετε μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν, ἔλθετε ἀμέσως εἰς συνάντησίν μου.—Ὅλως ὑμέτερος—**Γόρδων**».—Ἐγκατέλειψα ἀμέσως τοὺς φίλους μου, ἵνα ἀκολουθήσω τὸν διαγγελέα, ὅστις μὲ ὠδήγησε πρὸ τῆς θύρας τοῦ Γόρδωνος. Εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου διέκριναι ἄνδρα μέσου ἀναστήματος, ὅστις προσήλθεν εἰς ἀπάντησίν μου καὶ τείνων μοι τὴν χεῖρα μοὶ λέγει. «—Πῶς ἔχετε, φίλε μου; καθήσατε νὰ πάρωμεν ἓνα ποτήρι καριὰκ· αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ συζητήσωμεν μετὰ πλειοτέρας ζέσεως τὰ ἀφορῶντα τὴν μέσσην Ἀφρικὴν ζητήματα. Ὁ Χεδίβης μοὶ ὠμίλησε χθὲς περὶ ὑμῶν. Γνωρίζω ὅτι ὀμιλεῖτε τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν· σᾶς ἐκλέγω ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου θὰ διοικήσετε τὸν στρατὸν τοῦ Σουδάν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀσχολοῦμαι εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸν στρατὸν· αὐτὰ θὰ εἶνε ἰδικὴ σας ἐργασία. Θὰ σᾶς ἀπονεμηθῇ ὁ τίτλος τοῦ Πασσᾶ. Ὁ Χεδίβης μὲ διώρισε διοικητὴν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ δι' ὅλην τριετίαν. Θέλετε νὰ μὲ ἀκολουθήσετε;»

Ὁ Γόρδων καὶ ἐγὼ συνεζητήσαμεν ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῶν τῆς Ἀφρικῆς ὑφ' ὄλας αὐτῶν τὰς ἐπιπτώσεις μέχρι ὅτου αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μὲ εἰδοποίησαν ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἀναχωρήσω καὶ νὰ σπεύσω νὰ χρησιμοποίησω ὅσῳ ἐνεστὶν κάλλιον τὰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας ἃς πρὸ ἐμοῦ εἶχον ἵνα παρασκευασθῶ δι' ἀπουσίαν, ἣτις ἐμελλε νὰ διαρκῆσθαι τρία ὅλα ἔτη. Τὴν ἐπομένην πρωίαν εἰδικὴ ἀμαξοστοιχία ὠδήγει εἰς Σουεὶζ τὸν στρατηγὸν Γόρδωνα, τὸν ὑπολοχαγὸν Χασσάν καὶ ἐμέ. Χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν καιρὸν νὰ προτομασθῆ, ἄνευ ἀποσκευῶν, ἄνευ προμηθειῶν, ὁ

Γόρδων ανέλαβε ταχέως νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπιπονώτατον ταξείδιον, ὡς ἂν ἡ τύχη τῆς Ἀφρικῆς ἐξήρτητο ἐκ τῆς ἐγκαίρου αὐτοῦ ἀφίξεως.

Εἰς Σουεζ ἐπεβιβάσθημεν τοῦ πολεμικοῦ ἀτμοκινήτου *Latif* διὰ Σουακίμ. — Ἐπὶ τοῦ πλοίου στενότεραι σχέσεις μὲ συνέδεσαν τῷ Γόρδωνι, καὶ ἐγένεμεν ἀξιοῦλογοι φίλοι. Ἐν τούτοις λίαν ταχέως ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσω ἀλλοκότους τινὰς ιδιότητας τοῦ χαρακτῆρός του, αἵτινες καθίστων αὐτὸν αἰνίγμα ἄλυτον διὰ τοὺς πέραξ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς πλησιέστατα αὐτῷ, ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου συνέτεινον εἰς τὸ νὰ τὸν ἀναδειξῶσι περίφημον καὶ νὰ τὸν παρουσιάζωσι ὡς ἥρωα, φήμην πρὸς ἣν ἐδεικνύετο κακῶς διατεθειμένος καὶ ἦν κατεφρόνει.

Ὅρας τινὰς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μας εἰς Σουεζ ἐκαθήμεθα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Latif*, καὶ ἐν ᾧ συνωμιλούμεν ὁ Γόρδων μοὶ διηγήθη ὅτι ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἀγγλίας ἐν Καίρῳ στρατηγὸς Stanton ἐδείχθη λίαν ἐχθρικῶς διακειμένος εἰς τὸν διορισμὸν μου, καὶ ἐπειράθη νὰ ἀποδείξῃ τὸ λάθος εἰς ᾧ ἐνέπιπτον οἱ τὰ τῆς Αἰγύπτου κυβερνῶντες προσλαμβάνοντες ξένους ἀξιωματικούς εἰς τὴν ἀκολουθίαν των, καὶ προσέθετο: «Ὅσα ἀφορᾷ ἐμὲ ἀγαπῶ τοὺς Ἀμερικανούς· ὑπηρετήσα ἐν Κίνα μετὰ τῶν Ward καὶ Burgwine, καὶ ἤμην ἰσχυροσισμένος νὰ μὴ ὑποχωρήσω πρὸ τῶν προθέσεων τοῦ Stanton, καὶ θὰ πράξῃτε καλῶς δυσπιστοῦντες ὀλίγον πρὸς αὐτόν».

Ἀκολουθῶς δεικνύων μοι τὴν διεύθυνσιν τῆς Μασσούχας ἐξηκολούθησεν. «Εἶδατε ποτὲ τὸν στρατηγὸν Κίραμ, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ τὸν Βασιλέα Ἰωάννην τῆς Ἀβυσσινίας; — Ἀναμφιβόλως, τῷ λέγω, ἦτο εἰς Καίρον πρὸ τινος ἐνδεδυμένος διὰ τοῦ πλέον φαντασιώδους τρόπου, παρασκευαζόμενος πρὸς ἀναχώρησιν διὰ Λονδίνον ὡς «Ἐκτακτος ἀπεσταλμένος παρὰ τῆ βρετανικῆς Αὐλῆς» ὅπου εἶνε ἐντεταλμένος νὰ πραγματοποιῆ τὸν γάμον τοῦ Ἰωάννου, ἐκλεκτοῦ τοῦ θεοῦ, βασιλέως τῆς Σιών, βασιλέως τῶν βασιλέων, βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας, μετὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος τῆς Βικτωρίας βασιλισσῆς τῶν Ἀγγλων.»

Φαίνεται ὅτι ὁ Στάντων λαβὼν γνῶσιν τῆς ἀποστολῆς ἐπέβαλε τῷ Κίραμ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀβυσσινίαν ἢ νὰ μείνῃ εἰς Καίρον. «— Ἀπήντησα κατὰ πρῶτον τὸν Κίραμ, ἐπρόσθεσεν ὁ Γόρδων, ἐπὶ ἀτμοπλοίου, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔφερον εἰς Κίναν. Ἦτο τότε εἰς τῶν ὑπηρετούντων ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἡμέραν τινὰ κατηγορήθη ὅτι ἔκλεψεν ἀργυροῦν νόμισμα ἀνήκον εἰς τινὰ ταξιδιώτην. Τὸν ἐλυπήθην, ἐπλήρωσα καὶ τὸν ἔλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου· ἔκτοτε ἐδείχθη γενναῖος καὶ τίμιος. Τὸν ἀπέστειλα μετὰ συστατικῆς ἐπιστολῆς τῷ Ἰωάννῃ, καὶ σήμερον εἶνε στρατηγὸς καὶ ἀπεσταλμένος παρὰ τῆ βασιλείᾳ».

Μετὰ ταῦτα ὁ Γόρδων μὲ ἀφῆκε, μετ' ὀλίγον

δ' ἀνεφάνη κρατῶν τὰς ἐμβάδας μου, ἃς θέσας πρὸ ἐμοῦ εἶπεν: «Ἐκβάλετε τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ ὑποδήματά σας τὰ ὁποῖα φαίνεται τόσον σὰς στενοχωροῦν». — Ἐξεπλήρωσα τὴν ἐπιθυμίαν του, μετὰ μεγάλου ὁμως κόπου κατῶρθωσα νὰ τὸν ἀποτρέψω ἀπὸ τὸ νὰ μοὶ τὰ ἐκβάλλῃ ὁ ἴδιος.

Εἶχομεν ἐπὶ τοῦ πλοίου 228 ἄνδρας ἀποστελλομένους εἰς Σουακίμ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς αὐτόσε φρουρᾶς, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν Ἀραβὰ ταγματάρχην. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος διεσκεδάζε πολὺ τὸν Γόρδωνα διηγούμενος αὐτῷ μυθῶδεις ἱστορίας ὧν ἥρωα ἐγένετο ὁ ἴδιος, καὶ αἵτινες δῆθεν συνέβησαν κατὰ τὰς εἰς Σουδὰν ἐκστρατείας τοῦ σίρ Samuel Baker, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁποῖου ἔλεγεν ὅτι εὕρισκετο. Ἦξευρε τόσον καλῶς νὰ συγκρατῆ τὴν εὐνοίαν τοῦ Γόρδωνος, ὥστε κατῶρθωσε νὰ τῷ ἀποσπάσῃ ὑπόσχεσιν πολῦτιμον δι' αὐτόν, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ δηλονότι εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν. Ἀφιχθέντες εἰς Σουακίμ ἐζητήσαμεν πληροφορίας περὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐκείνου, καὶ ἐμάθωμεν ὅτι οὐδέποτε μετέβη εἰς Σουδὰν, καὶ ὅτι οὔτε ἐξ ὄψεως κἂν ἐγνώριζε τὸν σίρ Samuel Baker· ὁ δὲ διοικητὴς Ἐλιαδινβέης, ὅστις μᾶς παρέσχε τὰς πληροφορίας αὐτάς, τῷ εἶπεν ἔμπροσθέν μου: «Εἶσαι ψεύστης», καὶ βράσις αὐτὸν τὸν ἐξέβαλε τοῦ δωματίου.

Πρὸ τοιούτου θεάματος ὁ Γόρδων ἐκστατικὸς μοὶ λέγει: «— Long! Εἶδατέ ποτε παρόμοιον τι; Ὅποιος ψεύστης! Τίς θὰ τὸ ἐπίστευε!».

Τὴν 28 Φεβρουαρίου ἀνεχωρήσαμεν, ἵνα διέλθωμεν τὴν ἔρημον καὶ φθάσωμεν ἐγκαίρως εἰς Βερβέρ κείμενον εἰς ἀπόστασιν 288 μιλίων. Ὁ Γόρδων ἐν τῇ βίᾳ καὶ τῇ ἀνυπομονησίᾳ ἧτις τὸν χαρακτηρίζει, παρέτρεψε τῆς εὐθείας ὁδοῦ τὴν συνοδείαν μας συγκειμένην ἐκ δέκα καὶ ὀκτὼ στρατιωτῶν. Σταματήσαντες εἰς Bir-Haritree παρετηρήσαμεν ὅτι οἱ δύο ὑπηρεταὶ τοῦ Γόρδωνος ἔμενον ὀπίσω καὶ δὲν εἶχομεν οὐδένα ἵνα παρασκευάσῃ τὸν καφφέν, ὅποτε, μετὰ μακρὰν προσδοκίαν, ἀφίκοντο ἐπὶ τέλους. — Ἦσαν ἐντελῶς μεθυμένοι, καὶ εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε μικρὸν κίνημα τῶν καμήλων, ὧν ἐπέβαινον, ἤρκεισε νὰ τοὺς καταρρίψῃ χαμαί. Ὁ συνταγματάρχης πελιδνὸς ἐκ θυμοῦ ἐρρίφθη ἐπ' αὐτῶν καὶ τοῖς κατέφερον ἰσχυρὰ κυτπήματα ἐπὶ τῶν ῥάχων, ἐκείνοι δ' ἀνευρόντες τὴν ἰσορροπίαν των ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν παρακολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ Γόρδωνος, ὅστις ἔτυπτε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ ἐν τέλει ἐξηφανίσθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, ἧτις ἄγει εἰς Σουακίμ.

Ἐπαναλαβόντες τὸν δρόμον μας ἐφθάσαμεν μετὰ ἐπίπονον ταξείδιον εἰς Χαρτούμ, ὅπου μᾶς ὑπεδέχθησαν μετὰ πάσης πομπῆς δυνατῆς καὶ ὅλων τῶν στρατιωτικῶν τιμῶν. Κανονοβολισμοὶ ἐρρίφθησαν καὶ ὁ λαὸς μᾶς ἀνευφήμησε μετ' ἐν-

θουσιασμοῦ ἐπιδειξίως παρασκευασθέντος παρὰ τοῦ Ἰσμαήλ Ἐγίουπ, τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως, ὅστις ἔδωκεν, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ Γόρδωνος, καὶ μεγαλοπρεπῆς γεῦμα εἰς ὃ παρεκάθησαν ἡ Α. Σ. Camroni ἀντιπροσωπεύων τὴν καθολικὴν αὐστριακὴν ἱεραποστολήν, ὁ Κ. Hanzell, αὐστριακὸς πρόξενος, καθὼς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τέλει.

Ἡ Α. Σ. ἀπεσύρθη ἐνωρίς, ἀλλ' ὁ Κος Hanzell τὸσον ἐξετίμησε τοὺς πολυτετεῖς οἶνους τοῦ διοικητοῦ, ὥστε ὅταν ὁ χορὸς τῆς Χαρτούμ συγκείμενος ἐκ δωδεκάδος νεανίδων χρώματος καὶ τύπου Ἀδυσσιναϊκοῦ, καὶ ἐντελῶς γυμνῶν, ἤρξατο νὰ χορεύῃ, ἐλήσθησε τὸ ἀξίωμα του καὶ προσετέθη εἰς τὸν κύκλον τῶν χορευτριῶν ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τῶν συνδαιτημόνων. Μόνος ὁ Γόρδων δυσαρεστήθεις καὶ ἀγανακτήσας, ἔνεκα τοῦ ἀναιδοῦς θεάματος, ἠγέρθη καὶ ἐγκατέλειπεν ἀποτόμως τὸ συμπόσιον.

Ὁ Γόρδων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὐρίσκετο εἰς συνεχῆ θέρμην καὶ ἐξάσιν, ἧτις προήρχετο ἐκ τῆς ἀναβολῆς τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ὕλικου τοῦ πολέμου, ἐν αἷς εὐρίσκοντο πλεῖστα τεμάχια διεσκορπισμένα ἔνθεν κἀκεῖθεν μικρῶν ἀτμοκινήτων συναρμοζομένων καὶ χρησιμευόντων διὰ τὸν ἐν τῷ Νεῖλω πλοῦν. Ἡμέραν τινὰ ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου καὶ μοι λέγει «—Long! Δὲν δύναμαι νὰ υποφέρω τὰς ἑορτὰς ταύτας· θὰ μὲ θανατώσωσιν. Ἔχω ἀνάγκη καιροῦ ἵνα προσέχωμαι, ἐν τούτοις εἰμὲθα ἠνάγκασμένοι νὰ ἀνταποδώσωμεν τὸ γεῦμα». Τὴν ἐπαύριον ἐν ᾧ ἐπιθεώρουν τὰς ἀποθήκας, κεκαλυμμένους ὑπὸ κόνεως, διαγγελεύς τις παρουσιάζεται ἐμπροσθέν μου λέγων μοι ὅτι «ὁ Συνταγματάρχης Γόρδων-πασσᾶς ἐπιθυμεῖ νὰ μοι ὁμιλήσῃ ἀμέσως».—Τὸν εὖρον ἐνασχολούμενον εἰς τὸν καθαρισμόν τῶν μαγειρικῶν του σκευῶν καὶ εἰς τὴν ἐπίστρωσιν τῆς τραπέζης, ἐργασίαν ἣν ἦτο ἠνάγκασμένος νὰ κάμῃ, ἐπειδὴ τὴν προηγουμένην εἶχεν ἐκδιώξει ὅλους τοὺς ὑπῆρέτας τοῦ ἔνεκα τῆς ἀνικανότητός των. — Ἦρχισε νὰ μὲ ἐπιπλήττῃ παραπονούμενος ὅτι τὸν ἀφίνω μόνον νὰ νοικοκυρέψῃ τὸ σπῆτι. Ἡ θέσις μου ἦτο δύσκολος· δὲν εἴξευρον ἂν ὤφειλον νὰ ὀργισθῶ ἢ νὰ γελάσω. Τὸ κωμικόν τοῦ πράγματος ἐν τούτοις ὑπερἐνίκησε, καὶ γελῶν ἀπλῆτως ἤρχισα νὰ τὸν βοηθῶ εἰς τὴν ὄσῳ ἐνεσσιτελειοτέραν παρασκευὴν τοῦ συμποσίου, τὸ ὁποῖον προσεφέρθη τὸ ἑσπέρας λίαν ἐπιτυχῶς. Ὁφείλω ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι θὰ ἀπετύγχανεν ἐντελῶς, ἂν δὲν ἐπρονόουν νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν βοήθειαν τοῦ τούρκου μαγειροῦ τοῦ διοικητοῦ, ἀληθοῦς ἀριστοτέχου ἐν τῇ ἐπιστῆμῃ.

Τὴν 22 Μαρτίου ἐπεβιβάσθημεν τοῦ ἀτμοκινήτου *Bordene* διὰ Γονδόκορον, πολίχνην, ἣν ἐξελέξαμεν ὡς ἔδραν τῆς ἡμετέρας διοικήσεως.

Κατὰ τὰς εἴκοσι καὶ ἐξ ὅλας ἡμέρας ἃς διήρκεσε τὸ ταξείδιον, πλειστάκις μοὶ παρουσιάσθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐξετάσω κατὰ βάθος τὸν χαρακτήρα τοῦ Γόρδωνος. Ἴδου πῶς ὁ Δόκτωρ *Schweinfurth*, εἰς τῶν ἐπιστηθίων φίλων του, τὸν περιγράφει: «Ἐνίστο μὲν εἶνε ὑποχρεωτικός, ἀγαπητός, πλήρης αἰσθημάτων καὶ ἰδανικότητος· μετ' ὀλίγον δὲ καταφέρεται ἐναντίον ὄλων, εὐρίσκων τὰ πάντα κακῶς ἔχοντα, σκληρῶς φερόμενος καὶ ἀποτόμως. Μεταβάλλει συχνάκις τὰ σχέδιά του καὶ μάλιστα ἐν ᾧ τὰ θέτει εἰς πρᾶξιν, καὶ πρέπει νὰ κατέχεται ὑπὸ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἵνα κατορθώσῃ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐργασίαν τινά. Ὅταν εὐρίσκηται ὑπὸ τὸ κράτος ἰδεῶν εἰρηνικῶν, κατέχει εἰδὸς τι θεληγῆτρον μαγνητίζοντος, τὸ ὁποῖον τὸν καθιστᾷ λίαν συμπαθητικόν· ἂν τυχόν ὁμοῦς, τὸναντίον, εἶνε «low», ὡς αὐτὸς λέγει περὶ αὐτοῦ ἐκφραζόμενος, καλὸν εἶνε νὰ λαμβάνῃ τις πάντοτε προφυλάξεις καὶ νὰ ἴσταται εἰς ἀπόστασιν σεβαστῆν οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγῃ πᾶσαν δυσάρεστον ἐπαφὴν μετὰ τῶν τεσσάρων ἄκρων τοῦ στρατηγοῦ βιαίως κινουμένων ἐναλλάξ καὶ κατὰ ζεῦγος τὰς στιγμὰς καθ' ἃς εἶνε «low».

—Περίεργον δέ τι τὸ ὁποῖον παρατήρησα εἶνε ὅτι, ὅταν ὁ θυμὸς τὸν κατέχη, τῷ εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἐκφράζεται μετὰ μεγάλης δυσκολίας». Εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ἃς ὁμιλεῖ ἀναμιγνύει λέξεις ἀγγλο-κινεζικὰς, λίαν λακωνικὰς ἄλλως τε, οἰκονομῶν οὕτω χρόνον καὶ λόγους· π. χ. ὅταν ἀπειλῇ νὰ ἀποδιώξῃ τινά, τῷ λέγει *Unshez Khartoum, unshez Masr*, δηλῶν ὅτι ὁ ἀποπεμπόμενος ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Χαρτούμ ἢ Κάϊρον ἐγκαταλείπων τὰς ὑπὸ τὴν διοίκησίν του ἐπαρχίας. Κατὰ τὸν διάπλου συνδιελέγετο συχνάκις καὶ συνεζήτει μετὰ μικροῦ αἰθίοπος ἂν ἔπρεπεν ὁ Ἀμποῦ-Σαοῦδ, ὁ κατηγορηθεὶς καὶ φυλακισθεὶς παρὰ τοῦ σὶρ Samuel Baker ὡς προδότης καὶ οὐτιδανὸς νὰ κληθῇ εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ὁ Γόρδων τῷ ἔλεγε: «*Aboud Saoud trib? Aboud battal?*», τουτέστι «Τί σκέπτεσαι περὶ τοῦ Ἀμποῦ· καλὸς εἶνε ἢ κακός;» Ὁ μικρὸς αἰθίοψ, κολακευθεὶς ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος λευκὸς ἀνὴρ ἐζήτηε τὴν συμβουλὴν του ἀπῆντα μεγαλοπρεπῶς «*Trib*» (καλός). Μεθ' ὃ στρεφόμενος πρὸς με ὁ Γόρδων· «Εἶχον δίκαιον ὅταν σὰς ἔλεγον, Long, ὅτι ἐκ τοῦ στόματος τῶν παιδῶν ἐξέρχεται ἡ ἀλήθεια. Εἴσθε πεπεισμένοι;»—«Ὁχι, ὄλωσ διόλου», ἀπήντησα, ἂν καὶ ἐνόησα ὅτι ὁ Ἀμποῦ ἦτο εὐτελής προδότης ἀντιπολιτευόμενος τὴν ἡμετέραν διοίκησιν, περὶ οὗ ἐπέισθην κατόπιν, ὅτε ἐν *M' Rorli* ὤργανισε τὴν διὰ τοῦ *Kaba-Rega* κατ' ἐμοῦ ἐπίθεσιν.

Ὁ Γόρδων κατείχετο ὑπὸ μεγάλης ἀνυπομονησίας τοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς δὴ ὄρον, καὶ πάντοτε ὅποτε τὸ ἀτμόπλοιον ἀνέκοπτε δρόμον

ἵνα ἐφοδιασθῆ με ξύλα, ἐφέρετο βιαίως πρὸς τὸν πλοίαρχον, καὶ τῷ ἐπέβηκε μάλιστα ἄπαξ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πλοῦν πρὶν εἰσέτι ἐφοδιασθῆ με τὴν ἀναγκαιούσαν καύσιμον ὕλην οὕτως ὥστε ἠναγκάστημεν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεώς μας. Ὁ χαρκατῆρ καὶ αἱ αἰώνια ἀναβολαὶ τῶν Ἀράβων ἦσαν ἀνυπόφοροι τῷ Γόρδωνι καὶ τὸν ὄθουνεῖς τὸ νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ παραλογίας, ἅς εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς ὃν ἐστερημένον λογικοῦ. Ὁ ὑπολογαγὸς Χασσάν Βησιφ, ὑπασπιστῆς αὐτοῦ, ἦτο φύσεως λιαν εἰρηνικῆς, ἀτόλμου, καὶ λιαν βραδύς εἰς ὅλας τοὺς κινήσεις. Συχνάκις ὁ Γόρδων τὸν ἐμιμεῖτο καὶ τὸν ἐγλευάζε, προσποιούμενος τὰς κινήσεις του, ἐν ᾧ ὁ δυστυχῆς νέος ἐκθαμβὸς ἐξηκολούθει καθήμενος καὶ κάτω νεύων. Ποσάκις δὲν μοὶ συνέβη νὰ τὸν εὖρω πικρῶς κλαίοντα, κατόπιν παρομοίας μετὰ τοῦ ἀρχηγῶ του σκηνῆς!

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ἔκ τινος εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου ἐκδρομῆς ὁ Γόρδων ἐφάνη λιαν ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν προσβληθεῖσαν τότε ὑγείαν μου. Ἀφ' οὗ μὲ ὑπεδέχθη θερμῶς καὶ μὲ συνεχάρη διὰ τὴν αἰσίαν μου ἄφιξιν, μοὶ λέγει: «Θὰ σᾶς φωτογραφήσω, κατόπιν θὰ ἀναχωρήσητε διὰ Χαρτούμ ἵνα ἀναλάβητε». — «Ὅταν τῷ ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τοῦ de Linant, Campbell καὶ δύο—τριῶν ἄλλων Εὐρωπαϊῶν ἀξιωματικῶν, οἵποιοι ἦλθον κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου εἰς συνάντησιν τῆς ἀποστολῆς ἧς ἀπετελούμεν μέρος, μὲ ὠδήγησεν εἰς παρακείμενον τόπον, εἰς ὃν εὕρισκετο ἄλλοτε παρεκλήσιον, καὶ δεικνύων μοι τοὺς τάφους τῶν de Linant καὶ de Witt, προσέθεσεν: «Οἱ ἄλλοι κατῆλθον τὸν ποταμόν. Ὁ Campbell ἐπῆγε νὰ ἀποθάνῃ εἰς Χαρτούμ, τὸν δὲ Anson ἐνταφιάσαμεν ἐντὸς μυρμηκίας». Ἐξεφράζετο μετὰ μεγάλης συγκινήσεως καὶ δεικνύων διὰ τρόπον σημαίνοντος τοὺς τάφους τῶν δύο δυστυχῶν συντρόφων μας ἐπρόσθεσεν: «Θὰ πράξητε καλῶς νὰ μεταβῆτε ἀμέσως εἰς Χαρτούμ».

Κατὰ τὰ μεταξὺ τῶν ἐστρατειῶν σπάνια διαλείμματα ἃ διηρχόμην ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσω περίεργον συνήθειαν τοῦ συνταγματάρχου ἣν φαίνεται ἀπέκτησε κατὰ τὴν ἐν Κίνα διαμονὴν του. «Ὅταν ἐπιθυμῶ νὰ μὲνῶ μόνος, μοὶ ἔλεγε, τοποθετῶ πρὸ τῆς θύρας μου πέλεκυν καὶ σημαίαν». Ἐγνωρίζαμεν τότε ὅτι ἐπεθύμει τὴν μοναξίαν, καὶ δὲν ἐπέτρεπον εἰς οὐδένα νὰ τὸν ἀνησυχῆσῃ. Ἄπαξ μόνον ὅτε ἠπειλούμεθα ὑπὸ ἐφόδου κατεφρόνησα τὰ πρόσταγμα εἰσδύσας εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Τὸν εὔρον καθήμενον πρὸ τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἠνεφγμένη ἡ ἀγία βίβλος καὶ πλησίον ταύτης πλῆθος φιαλῶν κοινὰ καὶ τσίρ. Μὴ νομίσητε δὲ ὅτι τὰ θρησκευτικὰ του αἰσθήματα τὸν ἐμπόδιζον τοῦ νὰ ἀποδίδῃ τὰς προσηκούσας τιμὰς εἰς

τὰς φιάλας ταύτας· ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἰσχυρίζετο τοιοῦτόν τι. Συμφωνῶ μετ' αὐτοῦ ὅτι ἡ χρῆσις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν εἶνε ἀντιδοτον πολῦτιμον ἐναντίον τῶν θανατηφόρων πυρετῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν, καὶ ὅσα ἀφορᾷ ἡμᾶς, ὁ κανὼν δὲν ὑπέστη ἐξαιρέσεις, καθότι ἐκ τῶν συγχροτούτων τὴν ἡμετέραν ἀποστολὴν μελῶν, ὁ Γόρδων καὶ ἐγὼ εἴμεθα οἱ μόνοι ἐπιζῶντες.

Ἡ εἰς τὴν χώραν τοῦ Νιάμ — Νιάμ ἀποστολὴ εἶχεν εὐτυχῶς περατωθῆ, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν μου ὁ Γόρδων μοὶ εἶπε: «—Long! Εἴμεθα ὅλοι φίλοι· ἅς ζητήσωμεν μέρος τι ὑγιεινὸν π. χ. τὸ ὄρος Μπεγκάφ, ὅπου πιστεύω νὰ εὕρισκώμεθα ὑπεράνω τῶν ἐπιπολαζόντων εἰς τὴν χώραν μiasμάτων». Κατόπιν δ' ὀλίγων στιγμῶν σκέψεως προσέθηκεν «Ὅχι, δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν ἡμῶν, ὑμεῖς μὲν ἐγκατασταθῆτε μεταξὺ τοῦ Ρατικὸ καὶ τοῦ Μισσέ, περίξ τῶν λιμνῶν, ἐγὼ δὲ θὰ λάβω τὸ ὑπόλοιπον. Ἐκεῖθεν θὰ διοικήσωμεν τὴν χώραν, διότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνήκωσιν οὔτε εἰς τοὺς Ἀραβὰς οὔτε εἰς τοὺς Τούρκους. Καὶ ὀλίγον κατόπιν: «Ἐγραψα εἰς τὸν Χεδίβην νὰ παραχωρήσῃ ἡμῖν τὴν διοίκησιν ἀποστολῆς μελλούσης νὰ ἀνοίξῃ ὁδὸν ὠδηγοῦσαν εἰς τὰς λίμνας, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι μία τοιαύτη ὁδὸς ἔσεται καλλιτέρα τῆς συνήθους τοῦ ποταμοῦ. Θὰ ἐπιμένητε παρὰ τῷ χεδίβῃ ὅπως ἡ ἀποστολὴ αὕτη τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου. Θὰ σᾶς συναντήσω εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Μισσέ.»

Ἐλαβον ἄδειαν ἀπουσίας παρὰ τοῦ Γόρδωνος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μπεγκάφ. Ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιστρέψω ἵνα λάβω τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἀποστολῆς. Ὁ Χεδίβης Ἰσμαήλ μοὶ ἐτήλεγράφησε εἰς Χαρτούμ τάδε: «Ἐλθετε εἰς Κάιρον. Ἀπόλυτος ἐχεμυθία». Ἡ ἀποστολὴ ἀνεχώρησε μετὰ τινὰς μῆνας καὶ ἰδοὺ πῶς ὁ Γόρδων ἀναφέρει τὸ γεγονός ἐν τῷ βιβλίῳ του: «H. H. ἀπέστειλε τὸν Μκ. Κ. καὶ Long εἰς Γιούβαν, ἐπὶ τοῦ Ἰνδικῶ Ὠκεανῶ, καὶ τοῖς διέταξε νὰ μὲ ἀναμένωσι. Νομίζω ὅτι θὰ μὲ ἀναμένωσιν ἐπὶ μακρὸν εἰσέτι». Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ἤλλαξε τὸ σχέδιόν του ἐν πλήρει ἐκτελέσει.

Ἐνθυμῆσθε ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης, θέλων νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἔκοψε τὴν οὐρὰν τοῦ κυνός του. Ὁ Γόρδων ἐν Σούθαμπτων εἶπεν ἡμέραν τινὰ τῷ ἀνταποκριτῇ τῆς «Pall Mall Gazette»: «—Ὅ ἀκόψω τὴν οὐρὰν τοῦ κυνός, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως αὐτοῦ. Μετέβη ἀληθῶς εἰς Χαρτούμ καὶ ἐξέπληξε τὸν κόσμον ἅπαντα ἀνακαινίσας καὶ προκηρύξας τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων ἐλεύθερον εἰς Σουδάν.

Ὁ Carlyle ὠνόμασε τὸ ἀγγλικὸν δημόσιον πληθὺν ἀκολούθων (laquais) καὶ ψευδῶν ἠρώων. Ὁ Γόρδων δὲν ἐγλευάσε τὸ αὐτὸ δημόσιον ὅταν εἶπεν ὅτι ὀλίγον ἐνδιεφέρετο περὶ τῆς ἰδέας, ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχε τὸ δημόσιον, «διότι ὁ κόσμος ἐν γέ-

νει δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ σχηματίσῃ γνώ-
μην τινά;»

M. I.

Γενεύη, Φεβρουάριος 1885.

Ο ΑΗΡ

Τὸν ἀέρα δὲν βλέπομεν, γνωρίζομεν ὅμως ὅτι μᾶς περικυκλοῖ πανταχόθεν· κατὰ πᾶσαν εἰσπνοὴν εἰσάγομεν αὐτὸν ἐντὸς τῶν πνευμόνων μας. Ὅταν ὁ ἀήρ κινῆται, ὀνομάζομεν αὐτὸν ἄνεμον, τότε δὲ βλέπομεν καὶ αἰσθανόμεθα τὰ ἀποτελέσματά του· ἀλλ' ὁ ἀήρ ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ ἡρεμίας καὶ ὅπου ὁ ἄνεμος πνέει τὸ σφοδρότερον.

Ὁ ἀήρ εἶνε ἀέριον μὴ ἔχον οὔτε γεῦσιν οὔτε ὀσμὴν, ἐν μικρᾷ δὲ ποσότητι εἶνε ἄχρουν· ἐν μεγάλῃ ὅμως ποσότητι, καθὼς ὅταν βλέπωμεν αὐτὸν ἀτενίζοντες πρὸς τὸν οὐρανόν, φαίνεται κυανοῦς. Δὲν εἶνε ἀέριον ἀπλοῦν, ἀλλὰ σύνθετον ἐκ διαφόρων ἀερίων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶνε τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ὀξυγόνον. Εἰς πέντε κυβικά μέτρα ἀέρος περιλαμβάνονται τρία περίπου μέτρα ἄζωτου καὶ ἓν μέτρον ὀξυγόνου. Εὐτυχῶς δὲ δι' ἡμᾶς ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε σταθερά. Ἐάν ὅλος ὁ ἀήρ ἦτο ἄζωτον, ἠθέλομεν ἀποθάνει δι' ἔλλειψιν ὀξυγόνου, ἐάν δὲ ἦτο ὅλος ὀξυγόνον, ἡ ζωὴ ἡμῶν θὰ κατηναλίσκετο ταχέως καὶ πᾶν τὸ καύσιμον θὰ ἐκαίετο ἐν ἀκαρεῖ. Ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων ὑπάρχει εἰς τὸν ἀέρα ποσότης ἀκριβῶς ὅση ἀρκεῖ ὅπως καθιστᾷ αὐτὸν ἀκίνδυνον καὶ ὠφέλιμον πρὸς εἰσπνοήν.

Ἐκτὸς τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἄζωτου ὁ ἀήρ περιέχει εἰς μικρὰν ποσότητα ἕτερον ἀέριον ὀνομαζόμενον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὸ ἀέριον τοῦτο εἶνε δηλητηριώδες θανατηφόρον, ἐάν ἐντὸς τῶν πνευμόνων εἰσέλθῃ ἀμιγρῶς ἀναμειγμένον ὅμως μετὰ ὀξυγόνου καὶ ἄζωτου ὡς εἶνε εἰς τὸν ἀέρα καθίσταται ἀβλαβές. Ἡ χρησιμότης τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος εἶνε μεγάλη. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τοὺς πνεύμονας ἀήρ ἀλλοιοῦται· ἐκπνεόμενος περιέχει ὀλιγώτερον ὀξυγόνον καὶ περισσότερον ἀνθρακικὸν ὀξύ ἢ ὅτε εἰσεπνεύσθη. Ἡ ποσότης τοῦ ἄζωτου δὲν μεταβάλλεται· ἐκπνεόμενος ὅσον εἰσεπνεύσαμεν. Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ τελείᾳ αὐτοῦ ἀναπτύξει ἐκπνέει καθ' ἑκάστην περισσότερον τῶν δύο ἀγγλικῶν λιτρῶν ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα ἐν γένει καταναλίσκουσι διαρκῶς ὀξυγόνον καὶ ἐκπνεύουσιν ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἡ εἰς τὸν ἀέρα ποσότης ὀξυγόνου ἠθέλει τοσοῦτον ἐλαττωθῆ καὶ ἡ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἠθέλει τοσοῦτον αὐξήσῃ, ὥστε ὁ ἀήρ θὰ ἐγένετο δηλητηριώδες, ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο μέσον πρὸς παραγωγὴν ὀξυγόνου καὶ πρὸς καταλάωσιν ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τοῦτο γίνεται διὰ τῶν φύλλων τῶν φυτῶν, ἅτινα διὰ τῆς ἐπιρροῆς

τοῦ ἡλίου ἀπορροφῶσιν ἀνθρακικὸν ὀξύ καὶ ἐκπέμπουσιν ὀξυγόνον. Τὸ ἀπορροφώμενον ἀνθρακικὸν ὀξύ μεταβάλλεται εἰς ἀνθρακὰ πρὸς αὔξησιν τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ ἐκ τῶν φύλλων ἐξερχόμενον ὀξυγόνον ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ εἰς τὸν ἀέρα ἄζωτου καὶ καθίσταται ἐκ νέου ἐπιτήδειον εἰς τὴν τῶν ζῶων ἀναπνοήν. Οὕτω μεταβάλλονται ἀπαύστως εἰς τὸν ἀέρα ὀξυγόνον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὰ δὲ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀλληλοδοθοῦνται.

Ὁ ἀήρ τῶν πόλεων εἶνε ὀλιγώτερον καθαρὸς ἢ ὁ τῆς ἐξοχῆς, διότι εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχουσι περισσότεροι ἄνθρωποι, οἵτινες ἀναπνεύοντες καταναλίσκουσι τὸ ὀξυγόνον του, ὀλιγώτερα δὲ φυτὰ καὶ δένδρα ὅπως ἀπορροφήσωσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ καὶ ἐκπέψωσιν ὀξυγόνον. Διαφθεῖρουσι προσέτι τὸν ἀέρα αἱ ὑπόνομοι, αἱ ἀκαθαρσίαι καὶ αἱ στενωποί, αἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν εἴσοδον τοῦ καθαροῦ ἀέρος.

Καὶ τὸ ὕδωρ περιέχει ἀρκετὴν ποσότητα ἀέρος· ἄλλως οἱ ἰχθύς δὲν θὰ ἔζων ἐν αὐτῷ. Καὶ οὗτοι εἰσεπνεύουσιν ὀξυγόνον καὶ ἐκπνεύουσιν ἀνθρακικὸν ὀξύ· τὸ δὲ ἀνθρακικὸν ὀξύ καταναλίσκεται καὶ τὸ ὀξυγόνον ἐξέρχεται ἐκ τῶν θαλασσίων φυτῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων τῆς γῆς. Ἐάν δὲν ὑπῆρχον φυτὰ ἐντὸς τῶν ὑδάτων, τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ θὰ ἐπληθύνετο τόσον, ὥστε θὰ ἀπέθνησκον πάντες οἱ ἰχθύς καὶ τὰ λοιπὰ ὑδροβία ζῶα. Παρεκτὸς τῶν τριῶν τούτων ἀερίων ὁ ἀήρ περιέχει καὶ ὑδατώδεις ἀτμούς. Οὗτοι ἀνέρχονται ἐκ τῆς γῆς, οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς θαλάσσης, τῶν λιμνῶν, τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἐλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φύλλων τῶν φυτῶν καὶ ἀπὸ τῶν πνευμόνων καὶ τῶν δερμάτων τῶν ζῶων. Καὶ κατὰ τὰς μᾶλλον αἰθρίας ἡμέρας, ὅτε ὁ οὐρανὸς φαίνεται διαυγῆς καὶ κυανοῦς, ὑπάρχουσιν εἰς τὸν ἀέρα ὑδατώδεις ἀτμοί. Δὲν τοὺς διακρίνομεν διότι διαμερίζονται εἰς ἐλάχιστα μόρια, ἀλλ' ἐνίοτε μεταβάλλονται εἰς νέφη ἢ εἰς ὁμίχλην ἢ καταπίπτουσιν ὡς βροχὴ καὶ τότε τοὺς βλέπομεν.

Ὁ ἀήρ δύναται νὰ ζυγισθῆ ὡς ὁ μόλυβδος ἢ οἰαδήποτε ἄλλη οὐσία. Ἐάν ζυγίσωμεν κλειστὸν ἀγγεῖον πλήρες ἀέρος, ζυγίσωμεν δὲ πάλιν αὐτὸ ἀφοῦ κενωθῆ διὰ τῆς ἀεραντλίας, κατὰ τὴν δευτέραν ζυγίαν θὰ εὐρωμεν αὐτὸ ἐλαφρότερον ἢ κατὰ τὴν πρώτην. Ὁ ἀήρ δύναται νὰ πιεσθῆ καὶ νὰ συσφιγθῆ ἐντὸς χώρου μικροτέρου ἢ ὅσον συνήθως κατέχει. Ἐάν βυθίσωμεν ποτήριον ἀνεστραμμένον ἐντὸς λεκάνης πλήρους ὑδάτος, τὸ ὕδωρ ἀνερχόμενον ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, θὰ συσφιγῆ τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα. Οὕτως, ὅταν ὁ καταδυτικὸς κώδων βυθίζεται ἐντὸς πολλῶν βαθῶν ὑδάτων, ὁ ἀήρ συμπυκνῶται τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐν αὐτῷ ἄνθρωπος μόλις ζῆ. Ἐνίοτε δὲται ἀπέθανον ἐκ τούτου. Ὁ ἀήρ εἶνε καὶ ἐλαστικός, ὃ ἐστίν, ἀφαι-